

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АВТЕНТИЧНОСТІ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПАЛАЦОВО-ПАРКОВИХ КОМПЛЕКСІВ ВІННИЧЧИНИ

¹Вінницький національний технічний університет

²Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній статті визначено актуальні проблеми збереження автентичності та основні підходи до відновлення палацово-паркових комплексів Вінниччини. Визначено механізми взаємодії державної системи, науково-дослідних інститутів, громадських організацій, приватних осіб у збереженні архітектурної спадщини.

Ключові слова: палацово-парковий комплекс, Вінниччина, проблеми, архітектура, збереження.

Abstract

In this article identifies the actual problems of preserving the authenticity and the main approaches to the restoration of palace and park complexes of Vinnitsa region. The mechanisms of interaction of the state system, research institutes, public organizations, private individuals are determined in preserving the architectural heritage.

Keywords: palace and park complex, Vinnitsia region, problems, architecture, preservation.

Вступ

Впродовж XX-XXI століття вирішення проблеми збереження пам'яток архітектури в Україні залежало та залежить наразі від політичної ситуації в державі, її економічного розвитку та прийнятих рішень відповідальних державних органів у сфері збереження культурної спадщини. Сьогодні, наслідком кризових ситуації останніх років, постають численні та майже безповоротні втрати в архітектурі палацово-паркових комплексів Вінниччини.

В даний час майже кожний об'єкт палацової архітектури в Україні перебуває в незадовільному стані, а кожна десята пам'ятка – в аварійному. Всі вони потребують проведення нагальних заходів щодо реставрації, реконструкції та функціональної адаптації в сучасне суспільне життя.

Метою дослідження є визначення актуальних проблем збереження та відновлення класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини.

Результати досліджень

Українським законодавством передбачено чимало механізмів та інструментів юридичного захисту нерухомої культурної спадщини, чи то історичне середмістя, історична споруда, комплекс або пам'ятне місце: історико-архітектурні опорні плани, зони охорони різних режимів, облік та наукова реставрація пам'яток. Проте дотепер в Україні не розроблено дієвої моделі збереження історико-архітектурної спадщини. В умовах нестабільної економіки, існування різних форм власності, наша держава наразі не спроможна взяти на себе забезпечення ресурсної бази збереження і реставрації пам'яток [1].

Українське законодавство не має чіткої відповіді на запитання щодо узгодження пам'яткоохоронних вимог та права приватної власності. Країні бракує успішного досвіду приватної ініціативи або приватно-громадського партнерства у підтримці пам'яткоохоронної діяльності. Тож постає питання про створення умов та можливостей для зацікавлення і залучення різних учасників у збереження культурного надбання, про формування середовища заохочення взаємовигідної співпраці усіх зацікавлених сторін.

Зауважимо, що сьогодні у Вінницькій області, як загалом і в Україні, є проблема браку фахівців в області реставрації, а також спеціалістів середньої ланки, які б могли виконувати реставраційні роботи, тому стан їх збереженості має негативні наслідки. У відділі охорони культурної спадщини у

Вінницькій області працює дві людини, повноцінних органів у цій сфері на Вінниччині не створено. У районних центрах дані структури відсутні. У Польщі, для прикладу, у Свентокшинському воеводстві у аналогічній структурі працює 18 фахівців, кожен із яких займається окремим напрямком.

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, зміни громадської свідомості до пам'яток архітектури, постають актуальні проблеми збереженості пам'яток палацово-паркової архітектури на державному рівні:

1. Відсутність державного програмного фінансування пам'ятко-охоронної діяльності, що призводить до занепаду та втрати історико-архітектурного надбання країни.

2. Недосконалість законодавчої бази, фактичне невиконання чинних пам'яткоохоронних законів та правових актів. Системні порушення законодавства з питань охорони та використання історико-культурної спадщини, з ухиленням від відповідальності.

Відсутність в Україні в більшості історико-культурних пам'яток науково опрацьованої облікової документації. Згідно ратифікованих конвенцій, рекомендацій UNESCO і Ради Європи актуальною для України є проблема вдосконалення формування реєстрів культурної спадщини [2].

3. Потреба у науково-методичних розробках для створення електронного ресурсу пам'яток культурної спадщини та електронних каталогів.

4. Порушення координації, взаємодії та системної діяльності органів вищої державної влади та органів управління на місцях в питаннях збереження та відновлення історико-культурної спадщини.

5. Відсутність можливості на законодавчому рівні для залучення приватних коштів для відновлення культурної спадщини, податкових пільг для меценатів чи благодійників.

6. Відсутність умов співпраці між органами державної влади, місцевою владою та громадськими організаціями. Відсутність підтримки приватних ініціатив у сфері збереження та розвитку культурної спадщини.

За новітнього часу незалежності України можемо спостерігати на прикладі Вінниччини, низький рівень охоронної діяльності та по стану збереженості палацово-паркових комплексів: причини тому – недостатнє державне фінансування при наявності облікової документації попередніх років, виконаної фахівцями інституту «УкрНДІпроектреставрація» (Андрушівка, Нападівка, П'ятничани, Тульчин, Чорномин, Серебринці, Біличин), відсутність обізнаності серед суспільства в питаннях культурної спадщини, недотримання Закону про «Охорону культурної спадщини» [3].

Так як на сьогодні палаци є пам'ятками національного значення, тому охороняються державою. Варто зауважити, що донедавна спостерігалась тенденція відсутності інтересу серед населення регіону до своїх пам'яток, проте наразі рівень зацікавленості в суспільстві інформацією та пошуком інформації стосовно палацово-паркових комплексів значно зростає.

Вивчаючи питання проблематики збереженості та відновлення палацово-паркових комплексів, варто зауважити, що специфіка даного виду пам'яток в тому, що на відміну від будівель іншого призначення, які зберігаються, як пам'ятки – є наділення палаців тієї чи іншої сучасною функцією, що створює необхідні умови для їх постійного підтримання та збереження [4].

Найбільшою складністю на шляху пристосування такої забудови, як класицистичний палацово-парковий комплекс є масштаби комплектуючих будівель та зв'язки між ними. Адже переважно - це ансамблеві комплекси, до складу яких входить кілька елементів, з гармонійною досконалою об'ємно-планувальною структурою, вписаною у навколишній ландшафт. В процесі пристосування колишніх палацових та допоміжних будівель, необхідно їх розглядати, як цілісну композицію, прагнучи насамперед до збереження її єдності [5].

Між тим, уже зараз необхідно вирішити одну із найсерйозніших проблем пам'яткоохоронної сфери, таку як правове забезпечення недержавних інвестицій до справи утримання, охорони, реставрації та використання пам'яток архітектури. Шляхом прийняття різних, але взаємоузгоджених нормативних актів необхідно вирішити наступні завдання:

- можливість легальної, цивілізованої приватизації пам'яток архітектури та історико-архітектурних будівель;
- юридичні й фінансові гарантії інвестицій в ті пам'ятки, які не підлягають приватизації, а тому передаються в довгострокову оренду чи користування;
- звільнення від оподаткування і надання субсидій неприбутковим організаціям, що працюють у сфері охорони, реставрації та використання історико-культурної спадщини.

Палацово-парковим комплексам Вінниччини, крім заходів по збереженню, перш за все, необхідна

активна та ціленаправлена популяризація не тільки в Україні, але й в межах регіону особливо. Під час натурних обстежень у віддалених селах області прослідковано, як мінімум, певну необізнаність місцевих жителів в питаннях: наявності в населеному пункті палацово-паркового комплексу, історичних відомостей про даний об'єкт, дозволених чи заборонених дій по експлуатації та збереженні відповідно чинного законодавства [3].

Продумана адаптація об'єктів палацового зодчества до сучасних умов є важливою передумовою повноцінної охорони архітектурної спадщини, а правильний вибір нової утилітарної функції пам'ятки певною мірою сприяє її життєздатності у наш час. Тільки в тому випадку, коли така пам'ятка архітектури, як палацово-парковий комплекс, активно і належно експлуатується громадськістю, коли є доступною для широкого кола відвідувачів, є задіяною у суспільних процесах, вона може бути врятована [4].

При правильному підході можна домогтися не тільки формального відродження окремих класицистичних палаців і парків, а в свою чергу повернення їм ролі справжніх культурних центрів життя суспільства, які стають свідченням колишньої величі їх власників та загальновідомою у світі «візитівкою» пам'ятки архітектури. Проте, сьогодні дані об'єкти архітектури, що збереглися на Вінниччині, і не тільки, зазнають руйнівної дії від багатьох чинників. Головним з них є вплив навколишнього середовища, політичні та соціальні-економічні зміни в суспільстві, порушення пам'яткоохоронного законодавства та інші, що впливають на ставлення до архітектурної спадщини в цілому.

Висновки

1. Визначено актуальні проблеми збереження автентичності та основні підходи у відновленні палацово-паркових комплексів Вінниччини на сучасному етапі розвитку суспільства. Визначено механізми взаємодії державної системи, науково-дослідних інститутів, громадських організацій, приватних осіб. Задля збереження архітектурної спадщини держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В. Мещеряков, «Механізми державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах.» Дис. канд. з держ. упр. Національна академія державного управління при президентові України, Київ, Україна, 2016.
2. О. Рибчинський, Аналіз програм збереження культурної спадщини України, *Проект «CHOICE: культурна спадщина і сучасність»*, Львів, Україна, 14 с. 2014
3. О. Хороша, «Архітектура класицистичних палацово-паркових комплексів Вінниччини кінця XVIII початку XX століття.» Дис. канд. арх. Національний університет «Львівська Політехніка», Львів, Україна, 2020.
4. Л. Прибега, 2015. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект, Монографія, Київ, Україна: Інститут культурології НАМ України, 2015.
5. З. Лукомська, Пристосування колишнього палацу Потоцьких у місті Івано-Франківську під музейно-виставковий комплекс, *Проблеми розвитку міського середовища*, № 5-6, с.144-155. 2011.

Хороша Оксана Іванівна — асистент кафедри БМГА, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: korosha@vntu.edu.ua

Субін-Кожевнікова Альона Сергіївна – асистент кафедри БМГА, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Oksana Khorosha – teaching assistant of department construction, urban and architectural Vinnytsia National Technical University, e-mail: korosha@vntu.edu.ua

Alona Subin-Kozhevnikova – teaching assistant of department construction, urban and architectural Vinnytsia National Technical University, e-mail: subinkozhevnikova@vntu.edu.ua